

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาผลของการทำแห้งต่อการสกัดไฟโคไซยานินจากสาหร่ายสไปรูลิน่า

1.1 การทำแห้งสาหร่ายสไปรูลิน่า

ใช้เซลล์สาหร่ายสไปรูลิน่าสายพันธุ์ BP ที่เลี้ยงในบ่อขนาด 100 ลิตร ที่สภาวะกลางแจ้งและนำไปทำแห้งโดยวิธีที่แตกต่างกัน 3 วิธี คือ 1. อบแห้งแบบแช่แข็ง (freeze drying) ด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง (ยี่ห้อ LABCONCO รุ่น Freezone^{12PLUS}) 2. ตากแดด (sun drying) และ 3.อบแห้ง (oven drying) ด้วยเครื่องอบแห้ง (ยี่ห้อ Whatman) โดยอุณหภูมิและระยะเวลาของการทำแห้งดังข้อมูลในตารางที่ 11 ลักษณะของเซลล์สไปรูลิน่าหลังผ่านการทำแห้งทั้ง 3 วิธี มีลักษณะดังรูปที่ 6 ซึ่งเซลล์ที่ทำแห้งโดยการตากแดดและอบแห้งด้วยตู้อบมีลักษณะเป็นแผ่นค่อนข้างแข็งต้องนำมาบดให้ละเอียดก่อนนำไปสกัดไฟโคไซยานิน

ตารางที่ 11 วิธีทำแห้งและสภาวะที่ใช้ในการทำแห้งสาหร่ายสไปรูลิน่า

วิธีทำแห้ง	สภาวะที่ใช้ทำแห้ง	
	อุณหภูมิ (°C)	เวลา (hr)
อบแห้งแบบแช่แข็ง	-80	8
ตากแดด	28-30	7
อบแห้งด้วยตู้อบ	70	7

อบแห้งแบบแช่แข็ง

ตากแดด

อบแห้งด้วยตู้อบ

รูปที่ 6 ลักษณะเซลล์สาหร่ายสไปรูลิน่าเมื่อผ่านการทำแห้งด้วยวิธีต่าง ๆ

ทำการสกัดไฟโคไซยานินจากเซลล์สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งทั้ง 3 วิธีและวิเคราะห์ปริมาณผลผลิตและค่าความบริสุทธิ์ของสารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดได้

1.2 การสกัดไฟโคไซยานินจากสาหร่ายสไปรูลิน่า

ชั่งสาหร่ายสไปรูลิน่าแห้งที่บดละเอียด 15 กรัม เติมสารละลายฟอสเฟตบัฟเฟอร์ (ความเข้มข้น 0.1 โมลาร์ และ pH 7.0) 1500 มิลลิลิตร (อัตราส่วนสาหร่ายสไปรูลิน่าแห้งต่อสารละลายฟอสเฟตบัฟเฟอร์; 1:100) กวนด้วยความเร็วรอบ 200 รอบต่อนาที ที่อุณหภูมิห้อง เป็นเวลา 3 ชั่วโมง จากนั้นนำไปแยกตะกอนจากเซลล์ด้วยเครื่องปั่นเหวี่ยง (centrifuge) เพื่อตกตะกอนจากเซลล์สาหร่าย ที่ความเร็วรอบ 5,000 รอบต่อนาที และนำสารละลายไฟโคไซยานินที่ได้ไปทำให้บริสุทธิ์ต่อไป

รูปที่ 7 การสกัดไฟโคไซยานินจากสาหร่ายสไปรูลิना

รูปที่ 8 การปั่นเหวี่ยงตกตะกอนกากเซลล์

1.3 การแยกกากเซลล์ออกจากสารละลายไฟโคไซยานินด้วยระบบการกรองไมโครฟิลเตรชัน

สารละลายไฟโคไซยานินที่แยกตะกอนกากเซลล์ออกแล้ว ยังมีกากเซลล์ที่มีอนุภาคขนาดเล็กปนอยู่ ดังนั้นเพื่อกำจัดกากเซลล์ดังกล่าวจึงนำสารละลายไฟโคไซยานินไปกรองผ่านระบบการกรองไมโครฟิลเตรชัน ด้วยเมมเบรนขนาด $5\ \mu\text{m}$ และ ขนาด $0.8/0.2\ \mu\text{m}$ ตามลำดับ โดยการปั๊มดูดจ่ายสารตัวอย่าง (peristaltic pump) ยี่ห้อ MASTERFLEX L/S ของบริษัท Cole-Parmer ด้วยอัตราการป้อนสารตัวอย่าง $60\ \text{ml/min}$

เมมเบรนไมโครฟิลเตรชันที่ใช้ในห้องปฏิบัติการ

- เมมเบรนขนาด $5\ \mu\text{m}$ PALL; Polypure® Capsule effective filtration area $1,500\ \text{cm}^2$
- เมมเบรนขนาด $0.8/0.2\ \mu\text{m}$ PALL; AcroPak™ 1500 Capsules with Supor® Membrane filtration area $1,500\ \text{cm}^2$

รูปที่ 9 เมมเบรนขนาด 5 µm และ 0.8/0.2 µm ในระบบการกรองไมโครฟิลเตรชัน

รูปที่ 10 การแยกกากเซลล์ออกจากสารละลายไฟโคไซยานินด้วยระบบการกรองไมโครฟิลเตรชัน

1.4 การเพิ่มความบริสุทธิ์และความเข้มข้นของสารละลายไฟโคไซยานิน

สารละลายไฟโคไซยานินที่สกัดและผ่านการแยกตะกอนกากเซลล์ออกด้วยระบบการกรองไมโครฟิลเตรชัน นำมาเพิ่มความบริสุทธิ์และความเข้มข้นโดยระบบการกรองอัลตราฟิลเตรชัน โดยการใช้ปั๊มดูดจ่ายสารตัวอย่าง (peristaltic pump) ยี่ห้อ MASTERFLEX L/S ของบริษัท Cole-Parmer ด้วยอัตราการป้อนสารตัวอย่าง 60 ml/min

เมมเบรนอัลตราฟิลเตรชันที่ใช้ในห้องปฏิบัติการ

- เมมเบรนขนาด 50 kDa PALL; Minimate™ effective area 50 cm²

รูปที่ 11 เมมเบรนอัลตราฟิลเตรชันขนาด 50 kDa

รูปที่ 12 การเพิ่มความบริสุทธิ์และความเข้มข้นของสารละลายไฟโคไซยานินโดยระบบการกรองอัลตราฟิลเตรชัน

1.5 การทำแห้งสารสกัดไฟโคไซยานิน

นำสารละลายไฟโคไซยานินเข้มข้นที่ผ่านระบบการกรองอัลตราฟิลเตรชันด้วยเมมเบรนขนาด 50 kDa ใส่ขวดกันกลมและทำให้แข็งด้วยการแช่ในอ่างเอทานอล (Ethanol bath) และนำไปทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง (Freeze dry; LABCONCO Freezone^{12PLUS}) ดังรูปที่ 13

รูปที่ 13 การทำแห้งสารสกัดไฟโคไซยานินด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง

สารสกัดไฟโคไซยานินที่ทำแห้งแล้วนำไปวิเคราะห์ปริมาณโปรตีน คาร์โบไฮเดรต ไฟโคไซยานิน รวมทั้งปริมาณความชื้น และโลหะหนัก

2. การศึกษาคุณภาพวัตถุดิบสาหร่ายสไปรูลิน่าต่อการสกัดไฟโคไซยานิน

สาหร่ายสไปรูลิน่าที่นำมาใช้ในการศึกษามีทั้งหมด 10 ตัวอย่าง ดังนี้ สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ได้รับความอนุเคราะห์จากบริษัทกรีนโดมอนต์ 8 ตัวอย่าง โดยลักษณะเซลล์มี 2 แบบ คือ เซลล์ที่ยังไม่ได้บดมีลักษณะเป็นแผ่นได้แก่ ตัวอย่าง A, B, C และ D และเซลล์ที่บดเรียบร้อยแล้วคือ ตัวอย่าง E, F, G และ H ดังรูปที่ 14 สาหร่ายสไปรูลิน่าจากห้างหุ้นส่วนนาทองที่มีลักษณะเป็นแผ่นจำนวน 1 ตัวอย่าง คือ ตัวอย่าง I ดังรูปที่ 15 และสาหร่ายสไปรูลิน่าที่วางจำหน่ายในท้องตลาดอีก 1 ตัวอย่าง คือ ตัวอย่าง J ดังรูปที่ 16 โดยเซลล์ที่ลักษณะเป็นแผ่นต้องนำมาบดให้ละเอียดก่อนนำไปสกัดไฟโคไซยานิน

A

B

C

D

เซลล์สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ไม่ได้บด

E

F

G

H

เซลล์สาหร่ายสไปรูลิน่าที่บดแล้ว

รูปที่ 14 สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ได้รับอนุเคราะห์จากบริษัทกรีนไดมอนด์

รูปที่ 15 สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ได้รับอนุเคราะห์จากห้างหุ้นส่วนนาทอง (I)

รูปที่ 16 สาหร่ายสไปรูลิน่าที่จำหน่ายในท้องตลาด (J)

วิเคราะห์คุณภาพวัตถุดิบสไปรูลิน่าจากแหล่งต่าง ๆ โดยวิเคราะห์ปริมาณโปรตีน ปริมาณไฟโคไซยานินและปริมาณโลหะหนัก เพื่อทำการจัดกลุ่มวัตถุดิบสไปรูลิน่าและคัดเลือกตัวอย่างสไปรูลิน่าเพื่อนำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จากนั้นทำการสกัดไฟโคไซยานิน เพิ่มความเข้มข้นและความบริสุทธิ์ของสารละลายไฟโคไซยานินโดยดำเนินการเช่นเดียวกับรายละเอียดที่กล่าวมาข้างต้น

3. การวิเคราะห์ค่าพารามิเตอร์ต่าง ๆ

- การวิเคราะห์ปริมาณกากเซลล์สาหร่ายในสารละลายไฟโคไซยานิน นำสารละลายไฟโคไซยานินมาเจือจางด้วยน้ำกลั่น และวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 560 นาโนเมตร ด้วยเครื่องSpectrophotometer (HACH; ODYSSEY)

- ค่าความบริสุทธิ์และปริมาณไฟโคไซยานินและอัลโลไฟโคไซยานิน

นำสารละลายไฟโคไซยานินจากขั้นตอนต่าง ๆ มาเจือจางด้วยน้ำกลั่นและนำไปวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 280 620 และ 652 นาโนเมตร ด้วยเครื่อง UV-VIS Spectrophotometer คำนวณหาค่าความบริสุทธิ์ของไฟโคไซยานิน รวมทั้งปริมาณไฟโคไซยานินและอัลโลไฟโคไซยานิน ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{ความบริสุทธิ์ของไฟโคไซยานิน} &= A_{620} / A_{280} \\ \text{ปริมาณไฟโคไซยานิน (mg/ml)} &= [A_{620} - 0.474(A_{652})] / 5.34 \\ \text{ปริมาณอัลโลไฟโคไซยานิน (mg/ml)} &= [A_{652} - 0.208(A_{620})] / 5.09 \end{aligned}$$

โดย A_{280} เป็นค่าการดูดกลืนแสงของโปรตีนที่ความยาวคลื่น 280 นาโนเมตร

A_{620} เป็นค่าการดูดกลืนแสงของไฟโคไซยานินที่ความยาวคลื่น 620 นาโนเมตร

A_{652} เป็นค่าการดูดกลืนแสงของอัลโลไฟโคไซยานินที่ความยาวคลื่น 652 นาโนเมตร

- การวิเคราะห์ปริมาณโปรตีน นำสารตัวอย่าง 5 มิลลิกรัม มาละลายด้วยน้ำกลั่น 5 มิลลิลิตร (การเตรียมกราฟมาตรฐาน ใช้สารละลายของ bovine serum albumin (BSA) ความเข้มข้น 2 mg/ml นำมาเจือจางด้วยน้ำกลั่นให้มีความเข้มข้นเป็น 0, 10, 20, 40, 60, 80, 100, 150, 200 และ 300 $\mu\text{g}/2\text{ml}$ ตามลำดับ) ปิเปตสารละลายตัวอย่าง 0.5 มิลลิลิตร เติมสารละลายโซเดียมไฮดรอกไซด์ ความเข้มข้น 1 นอร์มอล 0.5 มิลลิลิตร ต้มในน้ำเดือดนาน 20 นาที และเติมสารผสม (โซเดียมคาร์บอเนต 5 % W/V; 50 มิลลิลิตร, คอปเปอร์ซัลเฟต 1 % W/V; 1 มิลลิลิตร และ โซเดียมโพแทสเซียมทาร์เทต 2%; 1 มิลลิลิตร) 2.5 มิลลิลิตร ที่ทิ้งไว้ 10 นาที และเติมสาร Folin-Ciocalteu 0.5 มิลลิลิตร จนเกิดสีน้ำเงิน จากนั้นนำไปวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 750 นาโนเมตร [Lowry, 1951]

$$\text{ปริมาณโปรตีน (\%)} = \frac{\text{slope} \times \text{total volume (ml)} \times \text{OD}_{750} \times 100}{\text{น้ำหนักตัวอย่าง (mg)} \times 0.5 \text{ (ml)} \times 1000}$$

- การวิเคราะห์ปริมาณคาร์โบไฮเดรต [Dubois และคณะ, 1956] นำสารตัวอย่างมาละลายด้วยน้ำกลั่น (การเตรียมกราฟมาตรฐานใช้สารละลาย glucose ความเข้มข้น 1 mg/ml นำมาเจือจางด้วยน้ำกลั่นให้มีความเข้มข้นเป็น 0, 10, 20, 40, 60, 80, 100 และ 200 µg/2 ml ตามลำดับ) ปิเปตสารละลายตัวอย่าง 1 มิลลิลิตร ทำปฏิกิริยากับสารละลายฟีนอล (ความเข้มข้น 5 %W/V) 1 มิลลิลิตร และเติมกรดซัลฟูริกเข้มข้น 5 มิลลิลิตร ผสมให้เข้ากันและนำไปวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 490 นาโนเมตร

$$\text{ปริมาณคาร์โบไฮเดรต (\%)} = \frac{\text{slope} \times \text{total volume (ml)} \times \text{OD}_{485} \times 100}{\text{น้ำหนักตัวอย่าง (mg)} \times 1 \text{ (ml)} \times 1000}$$

- การวิเคราะห์ปริมาณไฟโคไซยานิน [Boussiba, 1979] ซึ่งสาหร่ายแห้งประมาณ 15 มิลลิกรัม และเติมสารละลายฟอสเฟตบัฟเฟอร์ 25 มิลลิลิตร บ่มอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส นาน 16 ชั่วโมง ปั่นเหวี่ยง ตกตะกอนกากเซลล์และนำส่วนใสไปวัดค่าการดูดกลืนแสงที่ความยาวคลื่น 620 นาโนเมตร

$$\text{ปริมาณ crude CPC (mg/g cell)} = \frac{\text{OD}_{620} \times 5 \text{ (ml)} \times 1000}{3.39 \times \text{น้ำหนักตัวอย่าง (mg)}}$$

....

*เป็นค่า extinction coefficient ของซีไฟโคไซยานิน (CPC) ที่ความยาวคลื่น 620 นาโนเมตร

- การวิเคราะห์ปริมาณโลหะหนัก 3 ชนิด คือ แคดเมียม (Cd) สารหนู (As) และตะกั่ว (Pb) ในโครงการวิจัยนี้ทำวิเคราะห์ทั้งในตัวอย่างสาหร่ายสไปรูลิน่าและในสารสกัดไฟโคไซยานิน โดยวิเคราะห์ด้วยเครื่อง Atomic Absorption Spectrophotometer (PERKIN ELMER, SIM AA6000)

- การวิเคราะห์ปริมาณความชื้น ซึ่งตัวอย่างประมาณ 500 มิลลิกรัมใส่ภาชนะที่ผ่านการอบและทราบน้ำหนัก นำไปอบที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 24 ชั่วโมง หรืออบจนน้ำหนักคงที่ นำภาชนะดังกล่าวใส่โถดูดความชื้น รอให้หายร้อน ซึ่งจัดบันทึกน้ำหนักและคำนวณหาปริมาณความชื้น (Method 984.25 in Official Method of Analysis of AOAC International 16th ed, Vol. II ch42.3.09, ed. By Cunniff, P., AOAC International, Virginia, USA)

$$\text{ปริมาณความชื้น (\%)} = \frac{(\text{น้ำหนักตัวอย่างก่อนอบ (mg)} - \text{น้ำหนักตัวอย่างหลังอบ (mg)}) \times 100}{\text{น้ำหนักตัวอย่างก่อนอบ (mg)}}$$

- การหาปริมาณเถ้า ซึ่งตัวอย่าง 500 มิลลิกรัม ใส่ถ้วยกระเบื้องที่ทราบน้ำหนักแน่นอน นำไปเผาที่อุณหภูมิ 600 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 6 ชั่วโมง หรือจนกระทั่งตัวอย่างเปลี่ยนเป็นเถ้าสีเทาทั้งหมด นำมาใส่ในโถดูดความชื้น (Desiccator) รอจนกระทั่งหายร้อน นำไปชั่งน้ำหนักและคำนวณหาปริมาณเถ้า (Method 967.04 in Official Method of Analysis of AOAC International 16th ed Vol. II, ch2.7.06, ed. By Cunniff, P., AOAC International, Virginia, USA)

$$\text{ปริมาณเถ้า (\%)} = \frac{\text{น้ำหนักตัวอย่างหลังอบ (mg)} \times 100}{\text{น้ำหนักตัวอย่างก่อนอบ (mg)}}$$

ผลการทดลองและวิจารณ์ผลการทดลอง

1. การศึกษาผลของการทำแห้งวัตถุดิบสไปรูลิน่าต่อค่าความบริสุทธิ์และปริมาณไฟโคไซยานิน

1.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบของสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยวิธีต่าง ๆ

วิธีการทำแห้งสาหร่ายสไปรูลิน่าเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีผลต่อคุณภาพและปริมาณของสารสกัดไฟโคไซยานิน [Sarada, 1999 และ สีนีนาฏ, 2551] การศึกษาผลของการทำแห้งวัตถุดิบสไปรูลิน่าต่อค่าความบริสุทธิ์และปริมาณไฟโคไซยานินในงานวิจัยนี้ ใช้สาหร่ายสไปรูลิน่าเพาะเลี้ยงที่สภาวะกลางแจ้ง อาคารสถาบันพัฒนาและฝึกอบรมโรงงานต้นแบบ มจร. บางขุนเทียน และผ่านกระบวนการทำแห้งที่แตกต่างกัน 3 วิธี คือ การทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง การทำแห้งด้วยตู้อบ และการทำแห้งด้วยการตากแดด การทำแห้งแต่ละวิธีใช้อุณหภูมิที่แตกต่างกัน (ตารางที่ 11) เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานขององค์ประกอบทางชีวเคมีที่สำคัญในสไปรูลิน่า นำตัวอย่างสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีต่างๆ มาบดให้ละเอียด และวิเคราะห์หาปริมาณโปรตีน ปริมาณไฟโคไซยานิน ปริมาณโลหะหนัก 3 ชนิด คือ แคดเมียม สารหนู และตะกั่ว (ปริมาณโลหะหนักวิเคราะห์เฉพาะตัวอย่างสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง และตากแดด ทั้งนี้เพราะตัวอย่างที่ผ่านการทำแห้งทั้ง 3 วิธี ถูกเพาะเลี้ยงในช่วงเวลาและสภาวะเดียวกัน) รวมทั้งหาปริมาณความชื้นในเซลล์สไปรูลิน่า ได้ผลดังแสดงในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ปริมาณโปรตีน ไฟโคไซยานิน และโลหะหนักในสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็ง อบด้วยตู้อบที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส และการตากแดด

วิธีการทำแห้ง สไปรูลิน่า	ร้อยละของสาหร่ายแห้ง			โลหะหนัก (มิลลิกรัม/กิโลกรัมสาหร่ายแห้ง)		
	ความชื้น	โปรตีน	ไฟโคไซยานิน	แคดเมียม (Cd)	สารหนู (As)	ตะกั่ว (Pb)
อบแห้งแบบแช่แข็ง	6.2±0.3	54.8±1.7	20.9 ±0.2	1.964±0.004	0.257±0.028	0.059±0.000
อบแห้งด้วยตู้อบ	6.9±0.1	55.4±1.8	3.9±0.1	nd*	nd*	nd*
ตากแดด	9.3±0.2	53.9±2.7	19.7±0.6	1.212±0.123	ไม่พบ	0.061±0.003

*nd หมายถึง ไม่ได้ทำการวิเคราะห์

จากข้อมูลตารางที่ 1 พบว่า วิธีการทำแห้งทั้ง 3 วิธี ไม่มีผลต่อปริมาณโปรตีนที่เป็นองค์ประกอบหลักของเซลล์สไปรูลิน่า โดยสาหร่ายสไปรูลิน่าทั้ง 3 ตัวอย่าง มีปริมาณโปรตีนไม่แตกต่างกันคือประมาณร้อยละ 55 ของน้ำหนักสาหร่ายแห้ง เช่นเดียวกับการศึกษาของ Morist และคณะ (2001) ที่รายงานว่าสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งด้วยเครื่องทำแห้งแบบพ่นฝอยกับสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง มีปริมาณโปรตีนไม่แตกต่างกันคือ ประมาณร้อยละ 56 และ 53 ของน้ำหนักสาหร่ายแห้ง ตามลำดับ ทั้งที่การทำแห้งแบบพ่นฝอยใช้อุณหภูมิของการทำแห้งสูงกว่า ขณะที่ Desmorieux และ Hernandez (2004) รายงานว่า การสูญเสียปริมาณโปรตีนภายในเซลล์สไปรูลิน่าเป็นสัดส่วนโดยตรงกับอุณหภูมิของการทำแห้งที่เพิ่มขึ้น โดยที่อุณหภูมิของการทำแห้ง 40 องศาเซลเซียส เซลล์สไปรูลิน่าจะสูญเสียโปรตีนประมาณร้อยละ 10 ของปริมาณโปรตีนทั้งหมด และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 เมื่ออุณหภูมิของการทำแห้งสูง 70 องศาเซลเซียส อย่างไรก็ตามผลการทดลองจากงานวิจัยนี้อุณหภูมิมีผลโดยตรงต่อปริมาณไฟโคไซยานินของสไปรูลิน่า เห็นได้จาก

การทำแห้งสไปรูลิน่าโดยการอบด้วยตู้อบที่อุณหภูมิสูง 70 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 7 ชั่วโมง เซลล์สไปรูลิน่าที่มีปริมาณไฟโคไซยานินต่ำเพียงร้อยละ 3.87 ของน้ำหนักสาหร่ายแห้ง ซึ่งน้อยกว่าตัวอย่างสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งและการตากแดดประมาณ 5 เท่า หรือการทำแห้งโดยการอบแห้งมีการสูญเสียไฟโคไซยานินไปประมาณร้อยละ 80 เมื่อเทียบกับปริมาณไฟโคไซยานินในสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งและการตากแดด ทำนองเดียวกัน Sarada และคณะ (1999) พบว่า การทำแห้งสไปรูลิน่าด้วยวิธีการอบแห้งแบบพ่นฝอยและอบแห้งด้วยตู้อบจะสูญเสียไฟโคไซยานินประมาณร้อยละ 50 ของปริมาณไฟโคไซยานินทั้งหมดในเซลล์ ปริมาณความชื้นในเซลล์สาหร่ายเป็นตัวบ่งชี้ถึงประสิทธิภาพในการทำแห้งสาหร่าย ตามมาตรฐานของประเทศญี่ปุ่นและบริษัท Earthrise farms กำหนดค่าความชื้นของผลิตภัณฑ์สไปรูลิน่าต้องต่ำกว่าร้อยละ 7 ของน้ำหนักแห้ง [Belay,1997] ซึ่งจากการทำแห้งทั้ง 3 วิธีพบว่า สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งโดยวิธีตากแดดมีปริมาณความชื้นร้อยละ 9.3 ของน้ำหนักสาหร่ายแห้ง ซึ่งสูงกว่าค่าที่มาตรฐานกำหนด และสูงกว่าตัวอย่างสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งและอบแห้งด้วยตู้อบ อาจเป็นเพราะการทำแห้งโดยการตากแดดใช้อุณหภูมิที่ค่อนข้างต่ำ คือ ประมาณ 28-30 องศาเซลเซียส นอกจากนี้พบว่าตัวอย่างสไปรูลิน่ามีปริมาณแคดเมียม สารหนู และตะกั่วประมาณ 1.2-2.0, 0.0-0.3 และ 0.6 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับ โดยคาดว่าโลหะหนักดังกล่าวอาจปนเปื้อนอยู่ในสารเคมีที่นำมาใช้เพาะเลี้ยงสไปรูลิน่า

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบภายในเซลล์สไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยวิธีที่แตกต่างกัน 3 วิธี สรุปได้ว่า เซลล์สไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็งมีคุณภาพดีที่สุดเพราะมีปริมาณโปรตีนและปริมาณไฟโคไซยานินสูงและมีค่าความชื้นต่ำ ขณะที่การทำแห้งสไปรูลิน่าโดยการตากแดดมีข้อดีคือ เป็นวิธีที่ประหยัดพลังงานและค่าใช้จ่าย ซึ่งค่าใช้จ่ายในการทำแห้งสไปรูลิน่าคิดเป็นร้อยละ 30 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการผลิตสไปรูลิน่า [Richmond, 1994] และการทำแห้งสไปรูลิน่าโดยการตากแดดจะได้เซลล์แห้งสไปรูลิน่าที่มีคุณภาพใกล้เคียงการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งแต่มีข้อจำกัดคือ ได้เซลล์สไปรูลิน่าที่มีความชื้นสูงเมื่อเทียบกับการทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็งและการใช้ตู้อบทำแห้ง ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ถูกปนเปื้อนด้วยเชื้อจุลินทรีย์ชนิดอื่นได้ เมื่อเก็บเซลล์ดังกล่าวไว้ในสภาวะที่ไม่เหมาะสมหรือเก็บไว้เป็นเวลานาน ขณะที่เซลล์แห้งสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยการอบแห้งมีคุณภาพต่ำที่สุดคือ มีปริมาณโปรตีนและปริมาณไฟโคไซยานินต่ำ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำแห้งด้วยตู้อบใช้อุณหภูมิของการทำแห้งสูงกว่าการทำแห้งอีก 2 วิธี ซึ่งมีรายงานว่าตำแหน่งของไฟโคบิลิโซมที่อยู่บนเมมเบรนไทลาคอยด์ของสไปรูลิน่าค่อนข้างไวต่ออุณหภูมิ [Gantt, 1981]

1.2 การสกัดไฟโคไซยานินจากวัตถุดิบสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยวิธีต่าง ๆ

สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งทั้ง 3 วิธี นำมาสกัดไฟโคไซยานินโดยวิธีการดังนี้ ใช้สาหร่ายสไปรูลิน่าแห้ง 15 กรัม สกัดด้วยสารละลายฟอสเฟตบัฟเฟอร์ pH7 1500 มิลลิลิตร กวนที่อุณหภูมิห้องเป็นเวลา 3 ชั่วโมง และนำไปปั่นเหวี่ยงตกตะกอนจากเซลล์ แยกชั้นบนของสารละลายไฟโคไซยานินที่มีสีฟ้า ดังรูปที่ 17 ซึ่งเห็นได้ว่า สารละลายไฟโคไซยานินที่สกัดจากสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็งและการทำแห้งโดยการตากแดดมีสีน้ำเงินเข้ม ขณะที่สารละลายไฟโคไซยานินที่สกัดได้จากตัวอย่างสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งด้วยตู้อบมีสีเขียวใส

ก ข ค

รูปที่ 17 สารละลายไฟโคไซยานินที่สกัดด้วยฟอสเฟตบัฟเฟอร์และปั่นเหวี่ยงแยกตะกอนกากเซลล์แล้ว

- ก) อบแห้งแบบแช่แข็ง
- ข) ตากแดด
- ค) อบแห้งที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส

เมื่อนำสารละลายไฟโคไซยานินที่ผ่านการตกตะกอนกากเซลล์ออกแล้ว มาวิเคราะห์ความเข้มข้นของไฟโคไซยานิน ดังแสดงในตารางที่ 13 พบว่า สารละลายไฟโคไซยานินที่สกัดจากสาหร่ายสไปรูลินาซึ่งผ่านการทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็งและตากแดด มีค่าความเข้มข้นของซีไฟโคไซยานิน (CPC) รวมกับอัลโลไฟโคไซยานิน (APC) อยู่ที่ประมาณ 1.2 mg/ml ซึ่งสูงกว่าความเข้มข้นของสารละลายไฟโคไซยานินที่สกัดจากสาหร่ายสไปรูลินาซึ่งทำแห้งด้วยตู้อบและมีค่าความเข้มข้นของซีไฟโคไซยานิน (CPC) รวมกับอัลโลไฟโคไซยานิน (APC) อยู่ที่ประมาณ 0.24 mg/ml ถึง 5 เท่า

Jaonen และคณะ (1999) รายงานว่า กากเซลล์สาหร่ายสไปรูลินามีขนาดเฉลี่ยส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 3-12 μm ขณะที่การทำให้เซลล์สาหร่ายแตกด้วยการใช้คลื่นเสียงที่มีความถี่สูง (ultrasonic) เซลล์ที่แตกจะมีขนาดเฉลี่ยไม่เกิน 1 μm และจากการศึกษาของ กันยาพร และคณะ (2552) สรุปได้ว่า การแยกไฟโคไซยานินด้วยเมมเบรนขนาด 5 μm ในการกรองรอบแรกและการใช้เมมเบรนขนาด 0.8/0.2 μm ในการกรองรอบที่สองเป็นขนาดรูพรุนที่มีความเหมาะสมสำหรับกระบวนการไมโครฟิลเตรชันที่ต้องการกำจัดกากเซลล์สาหร่ายที่เหลือค้างในสารละลายไฟโคไซยานินออก ดังนั้นงานวิจัยนี้ใช้วิธีและขนาดเมมเบรนเช่นเดียวกับการศึกษาของ กันยาพร และคณะ (2552) คือ สารละลายไฟโคไซยานินจะถูกนำมากรองด้วยเมมเบรนขนาด 5 μm ในขั้นแรกก่อนเพื่อกรองแยกกากเซลล์สาหร่ายขนาดใหญ่ออกจากสารละลายไฟโคไซยานินได้จำนวนหนึ่ง และกรองต่อในรอบที่สองด้วยเมมเบรนขนาด 0.8/0.2 μm เพื่อป้องกันกาเกาะกันแน่นที่ชั้นกักบนเมมเบรนขนาด 0.8/0.2 μm ให้เกิดช้ากว่าการนำสารละลายไฟโคไซยานินมากรองด้วยเมมเบรนขนาด 0.8/0.2 μm เลย

ความเข้มข้นของสารละลายไฟโคไซยานินทั้ง 3 ตัวอย่าง หลังผ่านการกรองขั้นแรกด้วยเมมเบรนขนาด 5 μm และกรองต่อในรอบที่สองด้วยเมมเบรนขนาด 0.8/0.2 μm เมื่อเทียบกับขั้นตอนการสกัดด้วยฟอสเฟตบัฟเฟอร์ในขั้นตอนแรก พบว่ามีค่าลดลงประมาณร้อยละ 18.9 12.5 และ 15.2 สำหรับสารละลายไฟโคไซยานินของตัวอย่างสไปรูลินาที่ทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง ด้วยการอบแห้งด้วยตู้อบ และการตากแดด ตามลำดับ ดังข้อมูลในตารางที่ 13 การที่ความเข้มข้นของสารละลายไฟโคไซยานินมีค่าลดลงทั้งนี้เนื่องจากสารอาจสูญเสียไประหว่างทำการกรองสารละลายไฟโคไซยานินผ่านเมมเบรนทั้ง 2 ขนาด ขั้นตอนต่อไปเพื่อทำให้สารละลายไฟโคไซยานินมีความเข้มข้นและความบริสุทธิ์เพิ่มขึ้น เนื่องจากน้ำหนักโมเลกุลของไฟโคไซยานินที่อยู่ในรูปของ hexamer trimer และ monomer มีน้ำหนักเท่ากับ 260, 132 และ 40 kDa ตามลำดับ [MacColl, 1998] ดังนั้นกันยาพร และคณะ (2552) ทำการศึกษาโดยเลือกใช้เมมเบรน 3 ขนาดคือ 50, 70 และ 100 kDa พบว่า เมมเบรนขนาด 50 kDa มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด ในทำนองเดียวกัน

จากการศึกษาของ Herrera และคณะ (1989) ได้เปรียบเทียบประสิทธิภาพของการใช้เมมเบรน 2 ขนาด คือ 25 kDa และ 50 kDa โดยคำนึงถึงขนาดโมเลกุลของไฟโคไซยานินที่อยู่ในรูป dimer [Borogad, 1975] พบว่าการใช้เมมเบรนขนาด 50 kDa จะใช้เวลาน้อยกว่าถึง 4 เท่า และสามารถเพิ่มความบริสุทธิ์ของสารสกัดหยาบไฟโคไซยานินจาก 0.65 เป็น 0.82 ดังนั้นทางคณะผู้วิจัยจึงนำสารละลายไฟโคไซยานินมาผ่านระบบการกรองอัลตราฟิลเตรชันโดยเลือกใช้เมมเบรนขนาด 50 kDa ซึ่งกระบวนการนี้แยกสารได้ 2 ส่วนคือ 1. ส่วนของเพอมีเอท (permeate) ที่ประกอบด้วยน้ำ สารละลายฟอสเฟตบัฟเฟอร์และโปรตีนที่มีขนาดโมเลกุลต่ำกว่าขนาดของเมมเบรน 2. ส่วนของสารละลายไฟโคไซยานินที่ต้องการซึ่งจะถูกกักไว้ในเมมเบรนเรียกว่า รีเทนเตท (retentate) ขั้นตอนนี้จะมีการกำจัดน้ำรวมทั้งสารละลายฟอสเฟตออกจากตัวอย่างประมาณร้อยละ 90 ของปริมาณสารละลายไฟโคไซยานินเริ่มต้นได้เป็นสารละลายไฟโคไซยานินเข้มข้นที่มีความเข้มข้นและความบริสุทธิ์เพิ่มขึ้น ดังรูปที่ 18

สารละลายไฟโคไซยานินเข้มข้นทั้ง 3 ตัวอย่าง หลังผ่านเมมเบรน 50 kDa มีค่าความเข้มข้นเพิ่มขึ้นเป็น 10.6, 2.0 และ 10.7 mg/ml สำหรับสารละลายไฟโคไซยานินของตัวอย่างสไปรูลินาที่ทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง ด้วยการอบแห้งด้วยตู้อบ และการตากแดด ตามลำดับ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความเข้มข้นของสารละลายไฟโคไซยานินที่ได้จากการสกัดด้วยฟอสเฟตบัฟเฟอร์ในขั้นตอนแรกพบว่า สารละลายไฟโคไซยานินทั้ง 3 ตัวอย่าง มีความเข้มข้นของไฟโคไซยานินเพิ่มขึ้นใกล้เคียงกันคือ เพิ่มขึ้นประมาณ 8.5 เท่า ดังข้อมูลในตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ความเข้มข้นของสารไฟโคไซยานินจากสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง
 อบแห้งด้วยตู้อบ และการตากแดด หลังผ่านกระบวนการสกัด ระบบการกรองไมโครฟิลเตรชัน
 และระบบการกรองอัลตราฟิลเตรชัน

ขั้นตอนการทำให้ ไฟโคไซยานินบริสุทธิ์	ความเข้มข้นของสารไฟโคไซยานิน* (mg/ml)		
	อบแห้งแบบแช่แข็ง	อบแห้งด้วยตู้อบ	ตากแดด
กระบวนการสกัด*			
CPC	0.93±0.02	0.18±0.01	0.97±0.02
APC	0.29±0.02	0.06±0.01	0.28±0.00
CPC+APC	1.22±0.04	0.24±0.02	1.25±0.02
ระบบการกรองไมโครฟิลเตรชัน			
เมมเบรนขนาด 5 µm			
CPC	0.84±0.00	0.17±0.02	0.87±0.02
APC	0.25±0.01	0.05±0.01	0.24±0.00
CPC+APC	1.09±0.01	0.22±0.03	1.12±0.02
เมมเบรนขนาด 0.8/0.2 µm			
CPC	0.77±0.01	0.16±0.01	0.83±0.02
APC	0.22±0.01	0.05±0.01	0.23±0.01
CPC+APC	0.99±0.01	0.21±0.01	1.06±0.02
ระบบการกรองอัลตราฟิลเตรชัน			
เมมเบรนขนาด 50 kDa			
CPC	8.48±0.54	1.65±0.15	8.94±0.47
APC	2.10±0.14	0.35±0.04	1.78±0.33
CPC+APC	10.58±0.50	2.00±0.18	10.72±0.73
ความเข้มข้น CPC+APC ที่เพิ่มขึ้น	8.67	8.33	8.58
เทียบกับกระบวนการสกัด (เท่า)			

* ค่าความเข้มข้นของซีไฟโคไซยานิน (CPC) รวมกับอัลโลไฟโคไซยานิน (APC)

** กระบวนการสกัด หมายถึง การสกัดไฟโคไซยานินด้วยฟอสเฟตบัฟเฟอร์และปั่นเหวี่ยงตกตะกอนกากเซลล์
 เรียบร้อยแล้ว

ก ข ค

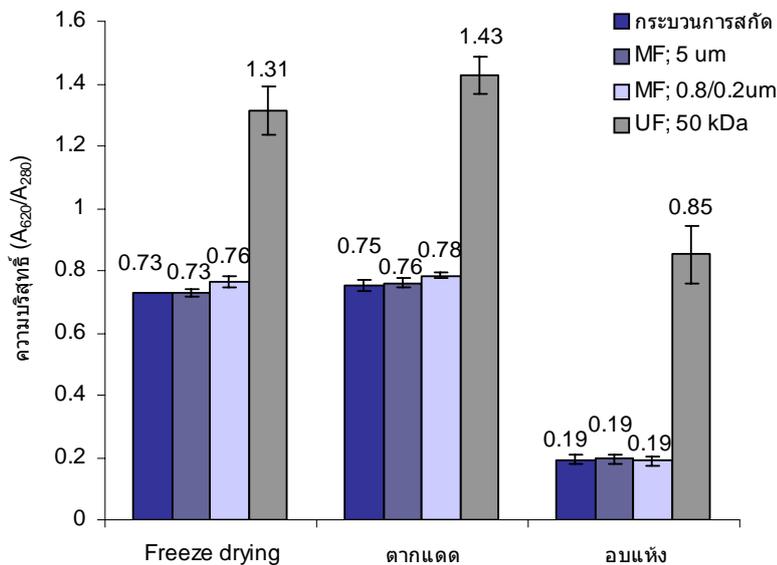
รูปที่ 18 สารละลายไฟโคไซยานินเข้มข้นหลังผ่านระบบการกรองอัลตราฟิลเตรชัน ด้วยเมมเบรนขนาด 50 kDa

ก) อบแห้งแบบแช่แข็ง

ข) ตากแดด

ค) อบแห้งด้วยตู้อบ

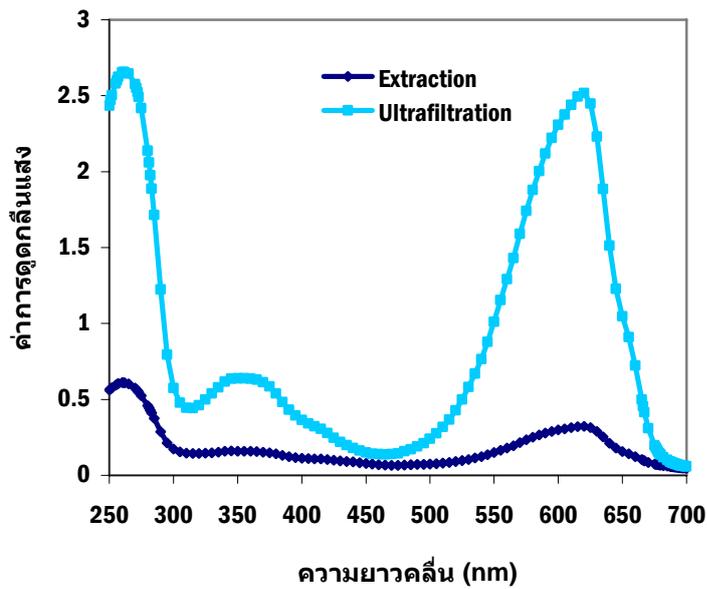
ค่าความบริสุทธิ์ (A_{620}/A_{280}) ของสารสกัดไฟโคไซยานินเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญต่อการนำไฟโคไซยานินไปประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมต่างๆ ตามที่กล่าวมาคือ ถ้าค่าความบริสุทธิ์ช่วง 0.8-2.0 จะนำไปใช้ในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องสำอาง [Herrera และคณะ 1989; Bhaskar และคณะ 2005] ค่าความบริสุทธิ์มากกว่า 2.0 นำไปประยุกต์ใช้ด้านงานวิเคราะห์และด้านการแพทย์ [Bhaskar และคณะ 2005; Patil และคณะ 2006] จากการนำสารละลายไฟโคไซยานินที่ผ่านขั้นตอนต่าง ๆ มาวิเคราะห์ค่าความบริสุทธิ์ (A_{620}/A_{280}) พบว่า ค่าความบริสุทธิ์ของสารสกัดไฟโคไซยานินจะสัมพันธ์กับค่าความเข้มข้นของไฟโคไซยานินคือ ตัวอย่างสำหรับสายสไปรูลิน่าที่มีค่าความเข้มข้นของไฟโคไซยานินสูงก็จะมีค่าความบริสุทธิ์สูงด้วยเช่นกัน

รูปที่ 19 ค่าความบริสุทธิ์ของสารละลายไฟโคไซยานินหลังผ่านกระบวนการสกัด, การกรองแบบไมโครฟิลเตรชัน (MF) และอัลตราฟิลเตรชัน (UF) ที่สกัดได้จากสายสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง (freeze drying) ทำแห้งด้วยการตากแดด และอบแห้งด้วยตู้อบที่อุณหภูมิ 70 °C

จากกราฟรูปที่ 19 เห็นได้ว่า ระบบการกรองไมโครฟิลเตรชันด้วยเมมเบรนขนาด 5 μm และ 0.8/0.2 μm ไม่มีผลทำให้ค่าความบริสุทธิ์ของสารละลายไฟโคไซยานินเพิ่มขึ้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการกรองด้วยเมมเบรนไมโครฟิลเตรชัน อนุภาคที่ถูกกรองออกจากสารละลายไฟโคไซยานินส่วนใหญ่เป็นอนุภาคของกากเซลล์สาหร่าย ขณะที่อนุภาคของโปรตีนซึ่งมีขนาดเล็กและละลายน้ำป็นอยู่ในสารละลายไฟโคไซยานินยังไม่ถูกกรองแยกออก ทำให้ค่าความบริสุทธิ์ซึ่งคำนวณจากค่าการดูดกลืนแสงของซีไฟโคไซยานินที่ความยาวคลื่น 620 นาโนเมตร ส่วนด้วยค่าการดูดกลืนแสงของโปรตีนที่ความยาวคลื่น 280 นาโนเมตร (A_{620}/A_{280}) ไม่เปลี่ยนแปลง โดยค่าความบริสุทธิ์ของสารละลายไฟโคไซยานินที่ทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งที่ผ่านการสกัดด้วยฟอสเฟตบัฟเฟอร์ และผ่านการกรองไมโครฟิลเตรชันด้วยเมมเบรนขนาด 5 μm และ 0.8/0.2 μm มีค่าใกล้เคียงกันคือ ประมาณ 0.73 ขณะที่สารละลายไฟโคไซยานินของเซลล์ที่ทำแห้งด้วยการตากแดด เมื่อสกัดด้วยฟอสเฟตบัฟเฟอร์และผ่านเมมเบรนทั้ง 2 ขนาด มีค่าความบริสุทธิ์ประมาณ 0.76 อย่างไรก็ตาม สารละลายไฟโคไซยานินของเซลล์ที่ทำแห้งด้วยการอบแห้งที่ตู้อบอุณหภูมิ 70 °C มีค่าความบริสุทธิ์ประมาณ 0.19 ซึ่งน้อยกว่าการทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็งและการตากแดดประมาณ 4 เท่า และพบว่า สารละลายไฟโคไซยานินที่ผ่านระบบการกรองไมโครฟิลเตรชันด้วยเมมเบรนขนาด 5 μm และ 0.8/0.2 μm จะสามารถลดปริมาณกากเซลล์ขนาดเล็กที่ไม่ตกตะกอนเมื่อนำไปปั่นเหวี่ยงและเหลือป็นอยู่ในสารละลายไฟโคไซยานินได้ประมาณร้อยละ 25-30 ของปริมาณกากเซลล์เริ่มต้น (ไม่ได้แสดงข้อมูล)

เมื่อวิเคราะห์ค่าความบริสุทธิ์สารละลายไฟโคไซยานินของเซลล์ที่ทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง ทำแห้งด้วยการตากแดด และด้วยการอบแห้งที่ตู้อบอุณหภูมิ 70 °C จากผลการทดลองพบว่า สารละลายไฟโคไซยานินเข้มข้นทั้ง 3 ตัวอย่างมีค่าความบริสุทธิ์เพิ่มขึ้นเป็น 1.31, 1.43 และ 0.85 ตามลำดับ ดังกราฟรูปที่ 19 โดยมีค่าความบริสุทธิ์เพิ่มขึ้นจากกระบวนการไมโครฟิลเตรชันหลังผ่านเมมเบรน 0.8/0.2 μm 1.7, 1.8 และ 4.5 เท่า ตามลำดับ และเห็นได้ว่าทั้ง 3 ขั้นตอนของการผลิตสารสกัดไฟโคไซยานินจากสาหร่ายสไปรูลินาวิธีการทำแห้งด้วยการอบแห้งโดยใช้ตู้อบที่อุณหภูมิ 70 °C จะได้สารละลายไฟโคไซยานินที่มีค่าความบริสุทธิ์ต่ำกว่าการใช้สาหร่ายสไปรูลินาที่ทำแห้งโดยการตากแดดและอบแห้งแบบแช่แข็งมาเป็นวัตถุดิบของการสกัด

รูปที่ 20 ค่าการดูดกลืนแสงของสารละลายไฟโคไซยานินที่สกัดด้วยฟอสเฟตบัฟเฟอร์ (Extraction) และสารละลายไฟโคไซยานินเข้มข้นหลังผ่านกระบวนการอัลตราฟิลเตรชัน (Ultrafiltration) ที่สกัดจากสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งโดยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็ง

1.3 การทำแห้งและการศึกษาองค์ประกอบของสารสกัดไฟโคไซยานิน

สารละลายไฟโคไซยานินเข้มข้นทั้ง 3 ตัวอย่าง เมื่อทำแห้งด้วยเครื่องอบแห้งแบบแช่แข็ง จะได้สารสกัดไฟโคไซยานินลักษณะเป็นผงสีฟ้า โดยสารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดจากสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ทำแห้งโดยวิธีอบแห้งด้วยตู้อบมีสีน้ำเงินอ่อน ขณะที่สารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดจากสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็ง และตากแดดมีสีน้ำเงินเข้ม ดังรูปที่ 21

อบแห้งแบบแช่แข็ง

ตากแดด

อบแห้งด้วยตู้อบ

รูปที่ 21 สารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดจากสาหร่ายสไปรูลิน่าซึ่งผ่านการทำแห้งด้วยวิธีต่าง ๆ

ปริมาณผลผลิต (yield) ของสารสกัดไฟโคไซยานินที่ได้จากการใช้วัตถุดิบสไปรูลินาที่ผ่านการทำแห้งทั้ง 3 วิธีในปริมาณที่เท่ากันคือ 15 กรัม นำมาผ่านกระบวนการสกัดและทำให้ไฟโคไซยานินบริสุทธิ์โดยวิธีการเดียวกันตามที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า สไปรูลินาที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งและตากแดดได้สารสกัดไฟโคไซยานิน 5.7 และ 5.2 กรัม ตามลำดับ ขณะที่สไปรูลินาที่ผ่านการทำแห้งด้วยการใช้ตู้อบได้สารสกัดไฟโคไซยานินต่ำกว่าถึง 2 เท่า คือประมาณ 2.9 กรัม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 38.2, 34.9 และ 19.3 ของน้ำหนักสารสไปรูลินาแห้งตามลำดับ และจากการวิเคราะห์ปริมาณโปรตีนและปริมาณซีไฟโคไซยานินของสารสกัดไฟโคไซยานิน พบว่า สารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดจากสารสไปรูลินาที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งและตากแดดมีปริมาณโปรตีนสูงคือประมาณร้อยละ 44 ของน้ำหนักไฟโคไซยานินแห้งซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับสารสกัดไฟโคไซยานินจากสารสไปรูลินาที่จำหน่ายโดยบริษัท SIGMA ซึ่งมีโปรตีนประมาณร้อยละ 40 (product number P2172; WWW.sigmaaldrich.com) ขณะที่สารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดจากสารสไปรูลินาที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งมีปริมาณโปรตีนต่ำคือประมาณร้อยละ 19 ของน้ำหนักไฟโคไซยานินแห้ง เมื่อวิเคราะห์ปริมาณของซีไฟโคไซยานินในสารสกัด พบว่ามีค่าสอดคล้องกับปริมาณโปรตีนในสารสกัด คือสารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดจากสารสไปรูลินาที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งและตากแดด ซึ่งมีปริมาณโปรตีนสูง จะมีปริมาณของซีไฟโคไซยานินสูงเช่นกันโดยคิดเป็นร้อยละ 44.0 และ 46.8 ของน้ำหนักไฟโคไซยานินแห้งตามลำดับ ส่วนสารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดจากสารสไปรูลินาที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้งที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส มีปริมาณของซีไฟโคไซยานินต่ำกว่าประมาณ 3.6-3.8 เท่า นอกจากนี้ยังพบว่าในสารสกัดไฟโคไซยานินยังประกอบไปด้วยคาร์โบไฮเดรตประมาณร้อยละ 8-14 ของไฟโคไซยานินแห้ง และมีความชื้นอยู่ในช่วง 3.7-5.5 ของไฟโคไซยานินแห้ง ซึ่งสูงกว่าไฟโคไซยานินเกรดอาหารของบริษัท SIGMA ที่กำหนดค่าความชื้นไม่เกินร้อยละ 3 (product number P2172; WWW.sigmaaldrich.com) ข้อมูลองค์ประกอบของสารสกัดไฟโคไซยานินแสดงดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 องค์ประกอบของสารสกัดไฟโคไซยานินจากสารสไปรูลินาที่ทำแห้งด้วยวิธีต่าง ๆ

วิธีทำแห้ง สไปรูลินา	สารสกัดไฟโคไซยานิน (ร้อยละของสารแห้ง)	องค์ประกอบ (ร้อยละของไฟโคไซยานินแห้ง)			
		โปรตีน	CPC	คาร์โบไฮเดรต	ความชื้น
อบแห้งแบบแช่แข็ง	38.2±1.2	44.7±2.0	44.0±4.1	10.2±1.5	5.4±0.6
อบแห้งด้วยตู้อบ	19.3±0.7	18.7±0.4	12.2±0.2	14.4±0.3	5.5±0.4
ตากแดด	34.9±2.7	44.5±2.8	46.8±4.9	8.4±0.3	3.7±0.8

เมื่อวิเคราะห์ปริมาณโลหะหนักสารหนู (As) แคดเมียม (Cd) และตะกั่ว (Pb) ในสารสกัดไฟโคไซยานินทั้ง 3 ตัวอย่าง พบว่า ไม่พบการตกค้างของโลหะหนักสารหนู (As) ในสารสกัดไฟโคไซยานินทั้ง 3 ตัวอย่าง ส่วนโลหะหนักแคดเมียม (Cd) และตะกั่ว (Pb) ทั้ง 3 สารสกัด พบในปริมาณที่ใกล้เคียงกันคือ ประมาณ 1.0-1.2 และ 0.4-0.6 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับ ดังตารางที่ 15 ซึ่งอาจเป็นเพราะสารเคมีคือ โพแทสเซียมไดไฮโดรเจนฟอสเฟต (KH_2PO_4) และไดโพแทสเซียมไฮโดรเจนฟอสเฟต (K_2HPO_4) ที่ใช้เตรียมสารละลายฟอสเฟตบัฟเฟอร์สำหรับสกัดไฟโคไซยานินมีโลหะหนักทั้งสองชนิดตกค้างอยู่ ซึ่งจากวิเคราะห์พบว่าโพแทสเซียมไดไฮโดรเจนฟอสเฟตมีโลหะหนักแคดเมียม (Cd) และตะกั่ว (Pb) ปนเปื้อนอยู่ในปริมาณ 0.270

และ 0.647 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับ ขณะที่สารไดโทแทสเซียมไฮโดรเจนฟอสเฟตมีโลหะหนัก แคดเมียม (Cd) และตะกั่ว (Pb) ปนเปื้อนอยู่ 0.198 และ 0.201 มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม ตามลำดับ

ตารางที่ 15 ปริมาณโลหะหนักในสารสกัดไฟโคไซยานินจากสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ทำแห้งด้วยวิธีต่าง ๆ

วิธีทำแห้งสไปรูลิน่า	โลหะหนัก (มิลลิกรัมต่อกิโลกรัม)		
	สารหนู (As)	แคดเมียม (Cd)	ตะกั่ว (Pb)
อบแห้งแบบแช่แข็ง	ไม่พบ	1.059±0.080	0.589±0.006
อบแห้งด้วยตู้อบ	ไม่พบ	1.007±0.042	0.472±0.022
ตากแดด	ไม่พบ	1.212±0.087	0.412±0.001

เพื่อทราบว่าการสกัดไฟโคไซยานินออกจากเซลล์แห้งสไปรูลิน่าทั้ง 3 ตัวอย่าง ด้วยการใช้ฟอสเฟต บัฟเฟอร์จะสกัดไฟโคไซยานินออกจากเซลล์ได้สมบูรณ์มากน้อยเพียงใด ขณะเดียวกันคาดว่าหากเซลล์ สาหร่ายสไปรูลิน่าอาจมีสารที่นำไปใช้ประโยชน์ได้เหลืออยู่ จึงนำกากเซลล์ดังกล่าวมาวิเคราะห์ปริมาณ โปรตีนและไฟโคไซยานิน ดังผลในตารางที่ 16 พบว่า เซลล์สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งด้วยวิธีอบแห้ง แบบแช่แข็ง และตากแดด จะสกัดไฟโคไซยานินได้ประมาณร้อยละ 90 ของปริมาณไฟโคไซยานินทั้งหมด โดยมีไฟโคไซยานินเหลืออยู่ในกากเซลล์เพียงร้อยละ 1.9 ของน้ำหนักกากเซลล์แห้ง ขณะที่เซลล์สไปรูลิน่าซึ่งทำ แห้งด้วยการอบที่อุณหภูมิ 70 องศาเซลเซียส สกัดไฟโคไซยานินได้ต่ำกว่าคือประมาณร้อยละ 50 ของปริมาณ ไฟโคไซยานินทั้งหมด ส่วนปริมาณโปรตีนในกากเซลล์พบว่ากากเซลล์สไปรูลิน่ามีโปรตีนเหลืออยู่ประมาณ ร้อยละ 36-42 ของน้ำหนักกากเซลล์แห้ง

ตารางที่ 16 ปริมาณโปรตีนและไฟโคไซยานินในกากเซลล์สาหร่ายสไปรูลิน่าที่สกัดไฟโคไซยานินแล้ว

วิธีการทำแห้งสไปรูลิน่า	โปรตีน (ร้อยละของน้ำหนักเซลล์แห้ง)		ไฟโคไซยานิน (ร้อยละของน้ำหนักเซลล์แห้ง)	
	เซลล์ก่อนสกัด	กากเซลล์	เซลล์ก่อนสกัด	กากเซลล์
	อบแห้งแบบแช่แข็ง	54.8±1.7	36.0±1.1	20.9±0.2
อบแห้งด้วยตู้อบ	55.4±1.8	47.4±0.8	3.9±0.1	1.9±0.2
ตากแดด	53.9±2.7	42.0±1.3	19.7±0.6	1.8±0.1

สรุปได้ว่าการใช้สาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งโดยวิธีที่แตกต่างกันมาเป็นวัตถุดิบในการสกัดไฟโคไซยานิน พบว่า อุณหภูมิที่ใช้ในการทำแห้งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อองค์ประกอบไฟโคไซยานินภายในเซลล์ ซึ่งองค์ประกอบไฟโคไซยานินภายในเซลล์จะสัมพันธ์กับค่าความเข้มข้นและความบริสุทธิ์ของสารสกัดไฟโคไซยานินที่ได้ จากงานวิจัยนี้พบว่าสารสกัดไฟโคไซยานินที่สกัดได้จากสาหร่ายสไปรูลิน่าที่ผ่านการทำแห้งโดยวิธีอบแห้งแบบแช่แข็งและทำแห้งด้วยการตากแดด ซึ่งสกัดได้ประมาณร้อยละ 35 ของน้ำหนักสาหร่ายแห้ง มีค่าความเข้มข้นของไฟโคไซยานิน 10.5 มิลลิกรัมต่อมิลลิลิตร และมีค่าความบริสุทธิ์สูง 1.3-1.4 สามารถนำไปใช้ในอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องสำอางได้